

men briefjes en nota's. Grappig is ook het briefje aan Hare Majesteit met het verzoek de vereniging te erkennen. Het boek is gebonden en bevat een bronnenopgave en een register, dat, hoewel zeer beperkt, toch aanknopingspunten biedt voor verdere studie.

Paul Hendriks

R. Efdée, *Bank & Bercoöp. Een bank in haar omgeving* (Oldeberkoop: Bank Bercoop, 2002, 208 blz., ISBN 90 6466 112 X).

De kleinste zelfstandige bank van Nederland — Bank Bercoop — bestond in 2002 honderd jaar. Zo'n gelegenheid is een herinneringsboek waard. In een viertal hoofdstukken, die elk 25 jaar bestrijken, wordt volgens het voorwoord 'het ontstaan en de ontwikkeling van een coöperatieve bank en haar plaats in de gemeenschap van Oldeberkoop en omgeving' geschetst (6). Aan het begin van elk hoofdstuk staat kort wat daarin wordt behandeld.

Al lezend wordt het de lezer duidelijk dat de geschiedenis van de bank ondergeschiedt is gemaakt aan die van haar omgeving. Alleen in het laatste hoofdstuk, dat de periode 1977-2002 behandelt, staat de bank echt centraal. Dat wil niet zeggen dat de andere hoofdstukken niet interessant zijn. Daarin valt de geschiedenis van een dorp te lezen vanaf 1902 tot ongeveer 1977. In die tijd is er veel veranderd. Van een klein agrarisch gehucht is Oldeberkoop veranderd in een dorp dat allerlei 'plattelandproblemen' kent: de jeugd/jongeren verlaten hun geboortegrond, vergrijzing slaat toe, de sociale cohesie neemt af en er is een afnemend belang van de landbouw. In dezelfde jaren verschuift de bank haar activiteiten van het voornamelijk verstrekken van kredieten tot de financiële dienstverlening van een volwaardige moderne bank. In de loop der jaren heeft de bank sterk bijgedragen aan de ontwikkeling van Oldeberkoop. Boeren- en andere landbouwbedrijven werden ondersteund met kredieten en verenigingen kregen subsidies.

In de tekst worden veelvuldig citaten gebruikt; sommige daarvan zijn in het Fries, hetgeen voor iemand die de Friese taal niet machtig is, niet altijd even begrijpelijk is. Ook staat boven sommige pagina's een spreekwoord of gezegde, dat (waarschijnlijk altijd) betrekking heeft op geld. Zo is het gezegde 'De eerste klap is een daalder waard' (140-141) te begrijpen. Moeilijker wordt het met 'De iene kin mear mei de ponge as de oare mei it jild.' (72-73) Overigens is de samenhang tussen die gezegden en de tekst zelf niet duidelijk.

De opmaak van het boek is overzichtelijk. Ongeacht of er illustraties op een pagina staan, de bladspiegel is op alle bladzijden gelijk. De voetnoten staan verrassenderwijs niet onderaan de pagina maar in de linker- of rechtermarge. Tekstueel kunnen wel enkele aanmerkingen worden gemaakt. Sommige paragrafen kennen een ongelukkige opbouw. De paragraaf wordt begonnen met een stellende zin, zoals 'De Voorschotbank ontkomt niet aan de oorlogsprikelen.' Deze stelling wordt direct gevolgd door: 'In de loop van de oorlog wordt kassier Scheenstra opgenomen in het ziekenhuis.' (103) Pas enkele zinnen daarna komen de gevolgen van de oorlog aan de orde. Andere stellingen worden onvoldoende uitgewerkt: in 1951 wil de bank een subsidie van f250,- geven aan It Fryske Gea. De hierop volgende verklarende zin roept nogal wat vraagtekens op: 'Voor It Fryske Gea is het jammer dat de andere coöperaties ... niet meedoen, want (cursivering M. A. de Winter) daarom verlaagt de bank ... het toegezegde bedrag.' (115-116) De exacte reden waarom de subsidie wordt verlaagd, blijft onduidelijk. Want: waarom heeft de bank in reactie op het uitblijven van andere sponsors het subsidiebedrag eigenlijk niet verhoogd? Door verlaging van het bedrag zal It Fryske Gea niet echt zijn gehol-

pen. Er is wellicht een hele plausibele reden; welke dat is, blijft echter gissen. Een ander aspect dat nader dient te worden uitgewerkt, is het uitstel van de aanschaf van een alarminstallatie. Al in 1947 wordt daarover gesproken bij de bank. Met een citaat uit de notulen van het bank-bestuur wordt onderbouwd waarom een alarminstallatie dringend nodig is. Toch duurt het tot 1965 eer er een wordt geplaatst. Waarom het bijna twintig jaar duurt voordat een kennelijk broodnodig systeem wordt aangeschaft, komt geheel niet aan de orde. Een ander raadsel is hoe het kan dat de plaatselijke toneelvereniging in 1950 haar 30-jarig jubileum vierde en al in 1967/1968 haar honderdjarig bestaan!

Op dit boek valt het een en ander aan te merken: de argumentatiestructuur laat soms te wensen over en de geschiedenis van de bank — het eigenlijke feestvarken — is ondergeschikt aan haar omgeving. Hierdoor dekt de titel van het boek niet echt de lading. Als de lezer echter niet al te zwaar tilt aan deze punten, is het boek het lezen waard. Het levert namelijk een goed inzicht in de ontwikkelingen van een plattelandsgemeente gedurende honderd jaar.

M. A. de Winter

N. van der Heijden Rogier, *Regina Coeli. Klooster en meisjespensionaat in Vught 1903-1971* (Nijmegen: Valkhof Pers, 2002, 275 blz., €20,-, ISBN 90 5625 1287).

De bisschop van Den Bosch gaf in 1903 de kanunnikessen van de heilige Augustinus, die zich kort daarvoor vanuit Frankrijk in Vught hadden gevestigd, toestemming om in Vught een pensionaat te beginnen ('Regina Coeli'). Het onderwijs moest zich richten op meisjes van goede stand die in het pensionaat zouden verblijven. Hiermee wilde de bisschop voorkomen dat het onderwijs zou concurreren met de onderwijsactiviteiten van de zusters franciscanessen van Oirschot, die al actief waren in Vught.

De zustercongregatie van de heilige Augustinus werd aan het einde van de zestiende eeuw in Frankrijk opgericht door Alix le Clerc, samen met de augustijner kanunnik Pierre Fourier. Het geven van onderwijs aan meisjes was een belangrijke doelstelling van de congregatie, die zich in de eeuwen daarna over Europa verspreidde. Aan de kloosters waren scholen verbonden waar meisjes gratis of tegen betaling onderwijs kregen van de zusters. De anticlericale wetten in Frankrijk, tijdens het bewind van Émile Combes (1902-1904), maakten het voor geestelijken praktisch onmogelijk om onderwijs te geven. Hierdoor werden de kanunnikessen gedwongen Frankrijk te verlaten, als ze vast wilden houden aan hun roeping om onderwijs te geven. Ook in Nederland vestigden zich groepen: één groep kwam in Ubbergen terecht, terwijl een groep zusters uit Lunéville zich in Vught vestigde.

In eerste instantie boden de kanunnikessen een opleiding in algemene ontwikkeling, Franse conversatie en omgangsvormen (*maintien*) aan de pensionaires. In de jaren twintig werd er ook een huishoud- en kookcursus gegeven. Officiële examens bestonden niet, hoewel sommige meisjes werden opgeleid voor de aktes LO en MO-A Frans. Halverwege de jaren twintig, toen een tweede parochie in Vught werd opgericht, konden de zusters zich met kleuter- en lager onderwijs gaan bezighouden. Ondertussen groeide het pensionaat steeds meer uit tot een instelling waar formeel onderwijs gegeven werd. Na een korte periode eind jaren twintig, waarin MULO-onderwijs aangeboden werd, kreeg 'Regina Coeli' midden jaren dertig een erkende MMS-opleiding. Dit type onderwijs sloot goed aan bij het onderwijs zoals dat vanaf het begin door de zusters gegeven werd en bij de belangstelling van hun doelgroep. De MMS bood immers een brede algemene en culturele opleiding voor meisjes met veel aandacht voor